

CSORDÁS LÁSZLÓ

AZ E-KÖNYVMOLYOK MÁR A SPÁJZBAN VANNAK

I.

Egészen sokáig törtem a fejem, hogyan is kezdhették hozzá egy ilyen esszé megírásához. Aztán arra a végső következtetésre jutottam, hogy a legjobb az lesz, ha kivételesen *ab ovo* kezdem el a történetmesélést.

Gyakran érzem magam Garaczi-antihősnek. Főként, amikor utaznom kell. Merthogy Garaczi László hősei az ismert regényben általában pompásan buszoznak. Én viszont ezeken a marsutkáknak nevezett *nyomorbuszokon* – az igazat megvallva – még nem utaztam pompásan. A Szalóka-Csap járaton biztosan nem. Pedig elég sokszor kipróbáltam egyetemi éveim alatt. A Csap-Ungvár vonalon viszont már egy fokkal kényelmesebben el lehet jutni a kiszemelt célíg: ha az ember szerencsés még a reggeli órákban (az ún. „csúcsidőben”) is található magának ülőhelyet, és ha még ennél is jobban kedveli Fortuna, a sofőr sem a rádiót, sem az olykor már tényleg idegesítő mulatós zenét nem fogja hallgatni. Legfeljebb a mérsékelt fűtés miatt érezheti magát kicsit kényelmetlenül az utas télen. De ez már tényleg csak részletkérdés, nem érdemes túlzottan belemenni.

A másik általam gyakran használt közlekedési eszközön, a vonaton ülőhely elég sok van, a fűtéssel is kevés a baj, egy probléma van csupán vele: nagyon ritkán jár. Így amikor anyagi gondok, esetleg más események nem szóltak közbe, inkább az iránytaxik mellett döntöttem (ez az idétlen szó a marsutka magyarított változata).

Egy szó, mint száz, a folyamatos beutazás rengeteg időt vett el tőlem. Már a kezdetek kezdetén megfordult a fejemben, hogy ezt az időkeretet valami-képp hasznosan kellene kitölteni.

II.

A legkorábbi, mondhatnám azt is, „özönvíz előtti” megoldásom a következő volt: első ösztöndíjaimból vásároltam magamnak egy MP3 lejátszót. Akkoriban ez még javában luxuscikknek számított, így én is csak egy középkategóriás, viszonylag kis memóriájú (mindössze 256 MB-os) szerkezetet tudhattam sajátomnak. Nem állítom, hogy teljesen haszontalan lett volna, hiszen hangoskönyveket, sőt különféle „kétes oldalakról” beszerzett nyelvleckéket hallgattam rajta, de az

elemek nagyon hamar felmondták a szolgálatot, és egy idő után bizony bosszantóvá vált az állandó elemcsere. Na meg a pénztárcámat sem kímélte éppen.

A második kísérletet a mobiltelefonok terén hajtottam végre. Régi, ütöttkopott Samsungomat, amely eredeti rendeltetésének megfelelően csak telefonhívásokra volt képes, lecseréltem egy Nokia típusú okostelefonra. Ez inkább a szívemhez nőtt, hiszen rengeteg pluszfunkcióval rendelkezett, illetve a symbian nevű operációs rendszernek köszönhetően már könyvolvasó programokat is lehetséges volt telepíteni rá. Az akkumulátor viszonylag sokáig bírta, nem kellett naponta rohángálnom a töltő után.

Ezen a telefonon számtalan hangoskönyvet hallgattam meg az évek során. S ha egy kicsit mélyebben merítek emlékeim kútjába, fel tudok sorolni pár emlékezetes művet (így Balzac *Goriot apóját*, Zola *A Patkányfogóját*, és nagyon sokáig kedvenc olvasmányomat, Anatole France *Angyalok lázadása* című regényét), melyet okostelefonom kicsi kijelzőjén olvastam végig. Nem arra célok persze, hogy a smartphone elfeledtette volna velem a papíralapú könyveket, de azért utazás közben kiválóan bevált. Arra nem is szeretnék kitérni, hogy unalmas órákon vicceket olvastam rajta, azt pedig végképp szégyelleném bevallani, hogy nem egyszer kénytelen voltam puskázni, és akkor is hű „tettetársnak” bizonyult.

A harmadik merényiletem a tradicionális könyvolvasás ellen a következő volt: némi gondolkodás és nem kevés spórolás után vásároltam magamnak egy netbookot. Ez a kis gép, amit az évfolyamtársaimmal együtt egyszerűen „kisaranyos”-nak kereszteltünk el, méretétől függetlenül rendkívül hasznos „jóságnak” bizonyult. Vígán futott rajta a Windows XP elnevezésű operációs rendszer, s néhány nélkülözhetetlen program (Adobe Reader, Opera, Total Commander stb.) feltelepítése után egy valódi mobil irodának felelt meg. Kijelzője már elég nagy volt ahhoz, hogy kényelmesen lehessen rajta jegyzetelni a könyvtárakban (szerencsére konnektor eddig mindegyikben akadt), filmet is sikerült rajta nézni, olvasásra sem volt utolsó dolog, de ami a legfontosabb: a beépített WiFi kártyának köszönhetően egy átlagos ungvári bárban ücsörögve (barátok és egy kevés sör társaságában) válaszolhattam íméltreimre, illetve akkor kezdtem el a blogolást, amit máig is kitartóan űzök.

2010 nyarától viszont egyszerűen nem hagyott nyugodni a gondolat: be kell szereznem valahogyan egy elektronikus könyvolvasó készüléket vagy más néven e-book readert. Az interneten eddig is rengeteget olvastam az e-ink (elektronikus tinta) technológiáról, és nem tagadom, nagyon kíváncsi voltam arra, hogy valóban annyira jó-e a termék, mint azt a reklámokban mutatják, illetve nem fárad-e el a nem kevés digitális könyvet olvasó irodalmár szeme mondjuk egész napos használat után. Itthon felvettem az ötletet, és miután a családon belül sikerült mecénásokat találni (ugyanis egy ilyen e-könyvolvasó

ára nem éppen egy szerénynek is csak komoly eufemizmusmal nevezhető irodalmárfizetéshez van igazítva), novemberben, de igazából karácsonyi ajándékképpen megleptem magam egy Prestigio e-book readerrel.

Blogomon késedelem nélkül be is számoltam friss tapasztalataimról: „A csomagolás gyönyörű (ennyi pénzért lehet is), a dobozban maga az olvasó, egy bőrtok, egy fülhallgató, egy usb-kábel, egy használati utasítás meg egy garancialevél található (két év garanciát vállal a gyártó). (...) Az olvasó tényleg emlékeztet egy papíralapú könyvre (...). USB-kábelen keresztül lehet másolni a PC-ről a könyveket, képeket és a zenéket/hangoskönyveket (az utóbbit rögtön ki is kipróbáltam Garaczi *Pompásan buszozunk!* c. regényéből készült hangoskönyvvel. Egészen jó, még a fülhallgató is kényelmes). A könyvekkel kapcsolatban viszont volt néhány negatív élményem. Hiába ismeri fel ugyanis az olvasó a pdf-fájlokat, a megnyitás után olvashatatlanul kicsik a betűk, a nagyítás funkció igénybevétele pedig kényelmetlen lapozni (egy *Holmi*-számon és egy *Ulickaja*-regényen teszteltem a pdf-et). Ám a „közös bölcsességet” használva (Google), találtam néhány konvertáló programot, így az e-bookokat át tudtam alakítani a számomra eddig ismeretlen epub, ill. fb2 formátumokra, melyeket már kiválóan kezel az olvasó. Az ékezetek formásak (mondhatnám, magyarosak), ill. mégis akad egy icipici szépséghiba: a mondatkezdő nagybetűk ékezte egyszerűen *lehagyatik*. Na, de ennyi kényelmetlenség még belefér addig, amíg nem találok jobb programot. Az E Ink technológiával készült kijelző tényleg olyan érzést kelt, mintha papíralapú könyvet olvasnék. Bámulatos. Eddig azt hittem, hogy a reklámokban ez csupán szemfényvesztés, de nem”.

Azért mostanra már alábbhagyott a fentebbi, mindenféle új technikai vívmány iránt érzett ifjú hevülettel átítatott lelkesülésem. Ugyanis egyre-másra bukkantak fel a kisebb hibák a készülék használata közben. De annyit még most is szilárdan állítok, kb. egy tucat könyv után szerzett tapasztalataimra hivatkozva, hogy az e-book reader az eddigi legjobb megoldás a több száz (néha több ezer) virtuális oldalt is meghaladó e-könyvek olvasásához.

III.

Így jutottam el végre a címben előre jelzett témához: az e-könyvmolyok kérdéséhez (az „e-bookworms” formát neologizmusként használják az angolul beszélők, magyarul még nem találkoztam vele sem nyomtatott, sem pedig internetes orgánumban, de ami késik, nem múlik, s nyilván az elnevezésnek annyi a köze a valódi molyokhoz, mint a számítógépes egérnek a mezeihez, pontosabban még annyi se).

Észre kell vennie lassan mindenkinek Kárpátalján is, hogy egy mediális forradalom kellős közepén vagyunk. Ma már aligha képzelhető el irodalmi élet internet

nélkül. Egy blogbejegyzés vagy egy facebook-esemény éppoly fontos lehet az irodalomtörténet számára, mint egy hiánypótló könyv megjelenése. A közelmúltból példaképp elég itt a Telep Csoport online versblogjának, illetve Simon Márton fiatal költő facebook-marketingjének sikerét megemlítenem. De ha csak az ingyenesen elérhető internetes adatbázisokat vesszük is alapul, mint amilyen a Magyar Elektronikus Könyvtár (www.mek.oszk.hu), az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis (www.epa.oszk.hu), a Digitális Irodalmi Akadémia (www.pim.hu/dia), akkor is vétek lenne e szolgáltatásokat nem kihasználni.

Én, koromnál fogva „digitális bennszülöttként”, körülbelül azonos arányban olvasok e-könyveket, mint papíralapúakat, de úgy érzem, igényes internetes művészeti portálok nélkül (kedvenceim: Litera, Irodalmi Jelen, Prae.hu, KULTer, Apokrif Online) immár nem tudnám elviselni egyetlen estémet sem. Éppen ezért hatnak generációm számára kicsit anakronisztikusan a hasonló vélemények: „Az olvasás aktusa mégis valahogy konzervatívabb: újságot, újdonságot könnyebb „leszedni” a netről, mint például szépirodalmat. A költészet, de a próza is, óhatatlanul emelkedetebb ügy – még az új, virtuális évezredben is maradt némi köze a sarokba szorított szakralitáshoz. A szent dolgokhoz pedig minden vallásban szent könyvek tartoznak – szent honlapokról meg portálokról egyelőre nincs tudomásunk” (Csontos János. *Csillagok, hangsúlyok, perbeszéddek*. In: Magyar Napló, 2011. január. – 68. o.).

Kényelem szempontjából be kell látnunk, hogy egy elektronikus könyv olvasó készülék (minden hibájával együtt) praktikusabb, sokkal mobilabb, mint egy klasszikus házi könyvtár. Egy ilyen e-book reader egyszerre több ezer könyv tárolására és olvasására alkalmas. Adathordozóként messze felülmúlja a könyvet. Súlya pedig lehetővé teszi, hogy bárhová magunkkal vigyük. Természetesen az utazás közbeni olvasás nem helyettesíti az otthoni, megszokott fotelunkban szerzett élményeket, de a readereket fotelban is lehet használni. Könnyen el tudok képzelni egy olyan világot a közeljövőben, amelyben a bölcsészhallgató virtuális könyvtárakból kölcsönözve, otthon, kényelmesen tudja majd olvasni, valamint kutatni a klasszikusok, kortársak életműveit. Akár tetszik nekünk, akár nem, az e-könyvmolyok már a spájzban vannak...

IV.

Bizonyára sokak számára feltűnt, hogy az e-könyv kifejezést nagyon szabadon használom ebben az esszében. Tulajdonképpen valamennyi szövegre kiterjesztem, ami az interneten elérhető. Ennek egyszerű oka van: az internetes szöveg sokszor másként viselkedik, mint egy klasszikus könyv textusa. Voltaképp nagyon nehéz ma megmondani, mit nevezhetünk e-könyvnek és mit nem. Ennek az írásnak nem is volt célja a fogalom pontos definiálása.

Végül, hogy *ab ovo usque ad mala* érkeztem a történetmesélésben, még megpendítenék néhány gondolatot a kárpátaljai magyar irodalmi életre vonatkozóan.

Az utóbbi időben kezdenek megszorodni nálunk a kultúrblogok. Ez már önmagában üdvözlendő, de az még inkább, hogy ezeknek rendszeres olvasói is akadnak. Nem egyszer meglep, hogy addig számomra teljesen ismeretlen kárpátaljaiak első személyes találkozásunkkor rendre megemlítik: „rendszeres olvasója vagyok blogodnak”. Úgy látszik, van igény a hasonló irodalmi-művészeti magánblogokra.

A másik, egyértelműen pozitívumként értékelhető kezdeményezés a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet honlapjának (www.kmmi.org.ua) fejlesztése. Ezen a honlapon már most elérhető az Együtt című folyóirat majdnem teljes archívuma, s folyamatosan kerülnek fel az Intermix Kiadó könyvei is pdf-formátumban. A közösségi oldalakat tekintve (így például a facebookot figyelve) megállapítható: a kárpátaljai magyar irodalom képviselői jelen vannak az internetes nyilvánosságban is.

Szubjektív élménybeszámolómat és az objektívnek tekinthető számbavételt összegezve úgy gondolom, ez a nyilvánosság jót tesz az eddig eléggé elzárt irodalmi életünknek, s ha nem is nehéztüzérséggel, de néhány orvlövessel mindenképp jelen kíván lenni a kárpátaljai magyar irodalom az éppen most zajló mediális forradalomban.

